

Mt 26,36-56 Modlitba v Getsemane a Ježíšovo zatčení

Autor přípravy

[Štěpán Brodský](#)

1. První reakce

učedníci ho opustili (v. 56) a utekli: jakoby se uzavírá jedna velká kapitola, která se začala v Mt 4 povoláním učedníků; je tu jasný a nápadný zlom

mezi první a druhou Ježíšovou modlitbou je posun, alespoň gramatický; u třetí však ne 47-56 lze vnímat jako militantní, namyšlenou, nabubřelou scénu, mnoho povyku pro to, co se už dlouho očekává; trochu tyátr, ne?

proč zármutek a úzkost po předpovědích utrpení? Proč se nemluví v souvislosti s vůlí Boží (Otcovou) také o zmrtvýchvstání?

2. Text

2.1. Různočtení

Skoro bych si dovolil tvrdit nic významného. Ale přesto: za některá různočtení se klade vliv Markova evangelia - v. 36 'učedníci jeho'; v. 39 někde chybí 'otče můj'; ve v. 39 se vede boj o proeltchon či proselthchon. Po 39. verši patrně některé lekcionáře vnucují textu kus Lukášova evangelia (Lk 22,43-44).

V. 42 skytá možnost ve smyslu verše 39 doplnit 'kalich' a 'ode mne'. Zajímavá je změna punktace ve v. 44, která ovlivňuje význam a umístění slova palin. S tím souvisí opakování tohoto slova na konci verše.

Ve verši 45 se mimo doplnění jeho služebníci opět ukazuje dvojí možnost punktace celé věty, která se pak mění v otázku. Ve 45. verši je vynecháno v některých rukopisech hle, pravděpodobně proto, že se to v této části touto částicí jen hemží (naopak je ale nahrazeno gar).

Ve druhé části stojí za poznamenání chybějící pozdrav v papyru 37 ve verši 49. Poměrně důležitá se jeví možnost punktace ve verši 50 (více výklad po verších). A pak už jen pár doplňků (v. 55 při vás, vedle vás) nebo literárních úprav (jak nabízejí například Leidenský nizozemský překlad, nebo překlad Nizozemské biblické společnosti) jako číst na začátku 55. verše slova 'v tu hodinu' prostě jako 'tedy' 'v ten okamžik'.

2.2. Kontext

Kontextové zařazení perikopy v evangeliích a v pašijním příběhu

Modlitba v Getsemane se jeví jako třetí vrchol na ose pokušení na poušti - proměnění na hoře - modlitba v Getsemane - smrt na Golgotě. Styčné body těchto vrcholů jsou: pokušení (částečně), strach a bázeň (částečně), Ježíšova obhajoba jeho cesty, úzký vztah k Bohu (modlitba, společenství s božími svědky, andělé), nastavování výhybek v Ježíšově příběhu. Zatčení je nutný krok, bez kterého by pašijní příběh nemohl pokračovat. I když se dlouho chystá (viz Jidášův příběh s velekněžími), přeci zůstává jen nutným technickým krokem za vyvrcholením evangelia.

Obě perikopy k sobě náleží. V rámci evangelia jsou i jistým koncem éry Ježíše a jeho učedníků, která začíná na začátku evangelia jejich povoláním. Nyní se od sebe oddělují, možná proto, aby se posléze opět spojili nově. Z tohoto hlediska by se dalo předpokládat, že zde končí korpus evangelia a začíná pašijní příběh, ke kterému celé evangelium směřuje. Příběhově a dějově však platí, že pašijní příběh začíná někde tam, kde se velekněží s konečnou platností rozhodnou, že se Ježíše zbaví, zabijí ho. Stejně tak se i na třetím vrcholu osy rozhodne s jistotou Ježíšovo směřování. Již nepřichází žádná relativizace, žádná vsuvka, žádný jiný příběh než vlastní příběh konce (a začátku).

Ve všech synoptických evangeliích předchází těmto perikopám: Rozhodnutí velekněží, Pomazání v Betánii (V Lk je tento příběh v jiné formě již v 7. kapitole a proto zde chybí), úmluva Jidáše s velekněžími, příprava VP, označení zrádce, ustanovení VP a rozhovor cestou do Getsemane. Z toho je znát kompaktnost vyprávění celého pašijního příběhu. Pevnost souvislosti a zařazení - to se týká i našich perikop. To, co následuje ve všech synoptických evangeliích po zatčení, je výsledek před radou a další soudní potahy Ježíšova příběhu (do něho je vložen příběh Petrova zapření).

Z kontextu celého pašijního příběhu je znát, že je relativně dobře propracován. Jednotlivá předjímání příběhů se prolínají právě s dějem (viz předpověď zatčení a zrazení proložená modlitbou v Getsemane; nebo předpověď Petrova zapření a skutečné zapření proložené zatčením a modlitbou v Getsemane. Tahle logika sugeruje, že celý příběh je náležitě promyšlen, zůstává v něm jen to nepodstatnější, tzn. nezabývá se zbytečnostmi.

2.3. Synopse

a/ Širší srovnání s Jan 17

V širším smyslu lze srovnávat oddíl modlitby v Getsemane s janovskou modlitbou za učedníky 17,1-26 - hlavně z toho důvodu, že předchází zatčení a charakterem modlitby se nabízí jako zastoupení výše jmenovaného textu. Při tomto srovnání se ovšem dobereme několika zásadních rozdílů:

- modlitba se nekoná v Getsemane, ani v zahradě (J 18,1), ani na Olivové hoře (Lk 22,39).
- Největším rozdílem je uchopení tématu, možná pod vlivem realizované eschatologie janovského vyprávění na povrch více vystoupí jistota a vědomí smyslu Ježíšova poslaní na zemi. Jakoby s vědomím všeho, co se brzy stane, tedy jakoby z retrospektivy, se žádá o pevnost a sílu na této cestě pro ty, kteří 'jí pošlapou' po Ježíši.
- Důraz na otcovu vůli. Zdá se, že Ježíš více zdůrazňuje, co je jeho vůlí (17,24). Dělá to možná proto, že jeho vůle a vůle Otcova jsou na tomto místě Janova evangelia totožné (srov. J 6,38).

Ke všem hlavním rozdílům a hlavním podobnostem se přidává i začátek této modlitby (17,1 Otče, přišla má hodina) s významem, že teď jde do tuhého, nebo že teď začíná ten důležitý závěr, přechod k naplnění (dokonání).

b/ Synoptické srovnání

Texty Matouše, Marka i Lukáše znají oba texty, jak modlitbu v Getsemane, tak zatčení zhruba ve stejném rozsahu. Všude tyto texty stojí vedle sebe a tvoří jakoby jeden celek. Při pečlivějším pohledu čtenáři neunikne několik drobných změn.

Všichni tři evangelisté umísťují děj na Olivovou horu, i když pouze Mt a Mk výslovně zmiňují místo zvané Getsemane (jedná se však o olivovou zahradu východně od Jeruzaléma za potokem Cedron (srov. J 18,1). Mezi Mt + Mk a Lk nepanuje přesná shoda v tom, co se stalo po příchodu do zahrady. Mt + Mk nechává učedníky čekat na místě a Ježíše s Petrem a bratry Zebedeovými nechává popojít dál, k modlitbě. V Lk Ježíš vyzývá učedníky k modlitbě (a varuje před pokušením). Mt i Mk dále předpokládají děj, který není zachycen, že se totiž velká čtyřka vzdálila. Z toho vyplývá, že Ježíšova slova o jeho zarmoucené duši poslouchá již jen velká trojka. I od nich se pak Ježíš vzdaluje a jenom je výslovně nabádá, aby bděli. To koresponduje s tím, co Lk tlumočí Ježíšovými ústy učedníkům všem.

Slova Ježíšova první modlitby se ve všech třech evangeliích shodují na kalichu a Ježíšovu odhodlání vložit se do vůle Boží. Jen Mk přidává vysvětlení modlitby ještě před tím, než ji zmíní (v. 35) a mluví o prosbě minutí této hodiny (tohoto okamžiku). Podobně Mt pomíná i Markův důraz na všemocnost Boží (u Mk pozitivně formulovaný Otče, tobě je všechno možné...). Lk se věnuje ději kolem a zvl. po modlitbě. Na tomto místě zmiňuje úzkost, kterou ostatní evangelisté zapracovávají do úvodu perikopy. Mluví i o zjevení andělů a krupějích potu, jako krupějích krve. To patří k specificky lukášovskému vidění této scény a souvisí i s uzdravením useknutého ucha v perikopě o zatčení. Zázračné motivy prostě Lk neopustí nikde. Specifický je také v tom, že nechává Ježíše modlit pouze jednou a ne třikrát, jako Mt a Mk.

Když se Ježíš vrací k učedníkům (rozumí se velká trojka), oslovuje nejdříve Petra. S údivem

se ptá, jak to, že spí (vždyž je nabádal, aby bděli)? V. 41 v Mt a 38 v Mk jsou stejné (do dokona-losti je upravuje různocnění v Mk). Zmiňuje se zde něco, co Lk naznačil už na začátku svého textu: pozor před pokušením? Tady je možné se ptát, o co vlastně jde s tím pokušením?

Druhou modlitbu rozpracovává jen Matouš, Marek konstatuje, že se modlil stejnými slovy. To se může zdát i u Matouše, ale z jeho slov je možná znát jistý posun. Jako by při první modlitbě šlo více o 'kalich', zůstává relativní. Druhá modlitba přesouvá těžiště na vůli Boží, Otcovu. (Dobře, když s tím kalichem nejde nic dělat, až je to tedy vůle tvá.) Druhá návštěva spící velké trojky se již obejde bez přímé řeči. Marek přesto ještě naznačí, že k rozhovoru došlo. Matouš jen konstatuje zjištění.

Třetí modlitbu Mt zahrnuje 'stejnými slovy' (což trochu naznačuje, že hlavní význam všech tří modliteb je stejný a onen posun pravděpodobně ve skutečnosti není takový, jak jsem naznačil. Marek třetí modlitbu lakonicky shrnuje ve slova: přišel potřetí. Závěr této části je dějově trochu nejasný. Předpokládal-li jsem, že se od sebe oddělila velká čtyřka a zbytek učedníků, v Mt a Mk jejich opě-tovné sloučení je nejasné. Pravděpodobně není zmíněno a slova závěru perikopy patří jen velké čtyřce. Lukáš se tomu vyhnul tím, že čtyřku neoddělil. Lukáš je na tomto místě specifický také v tom, že poprvé zmiňuje spánek učedníků, dokonce i záminku či důvod spánku, zármutek (to je jiné než Mt + Mk, ale zármutek většinou spát nedává...). Oříškem jsou i slova Mt + Mk, otázka či vybídnutí: Ještě spíte a odpočíváte? nebo Spěte a odpočívejte. V každém případě ať teď budete dělat cokoli, je pozdě, nastává totiž hodina, která začíná naplňovat předpovědi utrpení Syna člověka. Předchozí dilema s punktací věty se slovesy spát a odpočívát řeší následující verš, kde Ježíš vyzývá učedníky: vstaňte, pojďme (bylo by nelogické vyzývat je tuhle ke spánku a za chvíli je burcovat k odchodu, zvláště když už sem míří horda služebnictva, aby Ježíše zatkla).

Text o zatčení se dá rámcově rozdělit do tří kroků:

Příchod zástupu a Jidášovo vydání

Mt (47-50) i Mk (43-46) tuto perikopu otvírá popisem událostí příchodu ozbrojeného zástupu, popisem smluveného znamení vydání a jeho vykonání. Oba na závěr konstatují, že se zástup Ježíše zmocnil. Mt trochu více rozpracovává dialog mezi Ježíšem a Jidášem (významově dost nejasným). Lukáš v tuto chvíli zmiňuje, že zástup se přiblížil. Přiblížil se i Jidáš, který se už už natahuje, aby zrazení dokonal, když ho přerušuje Ježíšova otázka a ozbrojený odpor Ježíšových stoupenců (Lk ozbrojij Ježíšovy stoupence; Mt a Mk oba tábory).

Náznak ozbrojené vzpoury

Všichni tři evangelisté naznačují, že ze strany Ježíšových stoupenců (učedníků, dokonce

Petra samotného srov. J 18,26) došlo k ozbrojenému odporu, který vyústil v jedno useknuté ucho. Ve všech třech evangeliích je také Ježíš tím, kdo tento odporu tlumí, u Lk dokonce useknuté ucho uzdravuje. Matouš si neodpustí náznak apokalyptických dějů s odkazem na armády andělů a zároveň také na odkaz naplnění Písem

Výtka a zatčení

Závěrečnou scénou zatčení je jakási výtka složená ze dvou částí: jako na povstalce vyšli na Ježíše s holemi a meči a Ježíšovým konstatováním, že měli mnoho příležitostí zatknout ho v chrámě. (U Lk se zde poprvé objevuje, že dav je také ozbrojen.) Mk i Mt odůvodňují tento blok důrazem na naplnění Písem, což Lukáš nijak a nikdy nezdurazňuje, konstatuje jen jejich hodinu, vládu tmy. Závěrem ještě Mt i Mk dodají, že učedníci ho opustili a utekli. Lk musí nejprve Ježíše zatknout (doteď tak ještě neudělal) a pak zmiňuje, že Petr je sleduje.

Jan 18,3-15 představuje tuto scénu po svém. Platí, že Ježíš vede dialog těsně před zatčením a ten zmate zatýkající. Ozbrojená vzpoura se ztělesňuje do výpadu Šimona Petra, který je také Ježíšem uklidněn, ovšem s odkazem na 'kalich' a vůli (při troše dobré vůle) Otcovu, což koresponduje s významem modlitby v Getsemane, která u Jana ve znění synoptiků není.

Co se týče vlivu synoptického srovnání na zdroj Matoušova textu, dá se říci, že Mt je pevně spojen se svým vzorem Markem, i když ho užívá s jistou svobodou. Mění několik důrazů (třeba nevyjmenovává syny Zebedeovy, ale nazývá je souhrnně; dějově příběh trochu zpřesňuje v.36.38.45 (i jazykově v. 46). Předně přidává do Ježíšovy modlitby více (židovské) expresionality.

3. Výklad po verších

Modlitba v Getsemane

36. Ježíš a učedníci přicházejí na místo zvané Getsemane (olivový lis). Getsemane byl tedy nejspíše olivový sad, lokalizovaný východně od Jeruzaléma za potokem Cedron a údolím téhož jména na svahu Olivetské hory. (Mt píše o Ježíši modlícím se na hoře také v 14,23, je-li to ovšem táž hora není jisté, kvůli blízkosti moře...)

37. Je to jedno z míst, kde s Ježíšem vystupuje velká trojka (vnitřní jádro učedníků). Jakoby Ježíš předvídal, že v budoucích chvílích bude potřebovat podporu svých nejbližších přátel. Ježíš je zarmoucen a jímán úzkostí (inf). Nevíme přesně, co je příčinou jeho úzkosti. Snad uvědomění, že stojí tváří v tvář smrti, ale snad také že na sebe bere všechny hříchy a tím experimentuje se zkušeností Boží odplaty (jak navozuje odkaz na Žd 5,7 ale také sám Mt později 27,46).

38. Má duše je smutná až k smrti (srov. Mt 26,38) s podobně tématickou otázkou v ž 42,6.12; 43.5 (podle ČEP) (srov. též J 12,27). Podle biblického jazyka by duše mohla představovat osobu. Unavená k smrti, podle téhož biblického jazyka (Jon 4,9; Sir 37,2, hraniční limit. Ježíš tedy naznačuje svým nejbližším přátelům, že jeho smutek je tak velký, že ho jen stěží nese. Odpuštění hříchů (v. 28) bude dokonáno pouze dokráčí-li k limitu fyzické smrti. Tedy ne jako hrdý mučedník, ale v nezměrném smutku Ježíš předvídá svou smrt. V tuto chvíli vyzývá své nejbližší: bděte se mnou. Což může evokovat noc bdění pro Hospodina (srov. Ex. 12:42).

39. Zatímco SZ i některá místa NZ (Mt 17,6; Zj 7,11 mluví o společném padnutí tváří k zemi 've věcech spasení', zde Ježíš odchází kousek dál sám, padá tváří k zemi (spojení Mt + Mk). A modlí se: Otče můj. (Mt 6,9; 11,25.27; 26,29.39.42). Kalich - to je metafora pro utrpení a smrt (srov. také 20,22-23 žádost synů Zebedeových). Metafora o to bohatší, že navozuje i představu poháru Boží pomsty, odplaty (Iz 51,17.22 pohár závesti a rozhořčení). Modlí-li se Ježíš jestliže je to možné, odejmi, modlí se, aby nemusel jít na kříž. Podmínka jestliže je to možné ovšem záhy dostává statut vedlejší role ale ne jak já chci, ale jak ty. Na Boží vůli závisí naplnění spasení světa skrze smrt Syna (srov. J 6,38). Cesta na kříž je vůlí Boží.

40. Když se Ježíš vrátil k učedníkům (velké trojce), zastihl je spící. Spaní je v tuto chvíli vina učedníků a slovo, jež ho označuje (srov. Mt 26,40) se záhy v NZ stalo metaforou pro mravní vinu (1Te 5,6-7; Ef 5,14). Proto je třeba učedníky znovu vyburcovat (Ježíš oslovuje Petra a mluví v plurálu), stačí chvilku.

41. Znovu se ozývá bděte se mnou a nově modlete se. Bděte se pak ozývá v NZ jako stálá výzva (1Kor 16,13; Ko 4,2; Ef 6,18; 1Te 5,6; 1Pt 5,8) stejně jako neutuchávající modlitba (1Te 5,17 či Ef 6,18). Slovo o odhodlaném duchu a slabosti těla připomíná konflikt těla a ducha třeba v 1 Kor 7,34; 2Kor 7,1; srov. Ř 8,4-17 či Gal 5,17).

42 - 43. Opakování děje modlitby viz vv. 39 a 40. Hagner v WBC poukazuje, že formulace negativní podmínky ukazuje vyšší stupeň rezignace (poddání se Boží vůli). S čímž možná souvisí i důsled-nější konstatování staň se vůle tvá (srov. 6,10 ON; Sk 21,14) V přijetí Boží vůle ukazuje Ježíš sílu své poslušnosti (je to tedy rezignace, nebo síla?). Když se Ježíš vrací, tentokrát zastihuje učedníky opět spící. Už je ale ani neprobouzí (ačkoli to Mt může implikovat). Dodává se jen, že jejich oči byly těžké (srov. Lk 9,32). Učedníci jen demonstrují, jak je těžké bděle čekat, zatímco se Ježíš modlí (i když se v tuto chvíli měli modlit také viz v. 41).

44 - 45. Část až do poloviny 45 verše lze dějově logicky překládat a vykládat v jedné linii. V návaznosti na v. 43 Ježíš učedníky ani nebudí, potřetí se odchází modlit, opět přichází a konstatuje tak teď spěte a odpočívejte (už jakoby legálně). Jistě potvrzuje něco jiného než ve v. 40. ČEP se kloní k překladu, který logicky spojuje 45. a 46. verš, kde jsou všichni burcováni, aby vstali. Možné je pravděpodobně obojí.

Polovina 45. verše ovšem přináší signál, zlom. Hle, přiblížila se hodina může korespondovat se signálem v dalším verši Hle, přiblížil se ten, který mne zrazuje. Sloveso ~~ἐπετίμη~~ používá Mt v souvislosti s příchodem nebeského království (3,2; 4,17; 10,7). Již zmíněná zrada Syna člověka nyní dochází naplnění (17,12.22; 20,18; 26,2.24), ale pouze zde se specifikuje kam (do rukou hříšníků, srov. 17,12 do rukou lidí). Toto vydání je vyjádřeno v pasivu charakterizujícím konání Boží (srov. vůle Boží).

46. Začíná slovy ~~ἐπετίμη~~ (identicky v J 14,31), která ovšem neznamenaají něco jako tak to nechejme být a pojíme, ale ukazují na vydání se zrádci. Signál hle obrací pozornost k okamžiku i vyprávění o tomto okamžiku (narativní pomůcka).

Zatčení

47. Signál hle obrací čtenářovu pozornost k přicházejícímu zrádci. Ten, označen jako Jidáš, jeden z dvanácti, přichází spolu velkým zástupem od velekněží a starších lidu. Může se jednat o chrámovou stráž i hrstku římských vojáků (srov. J 18,3). To, že jsou ozbrojeni, napovídá, že se vydali do akce proti echt kriminálníkovi (srov. v. 55).

48 - 49. Aby byl vyloučen omyl ve tmě, informuje Jidáš zatýkající o přesném cíli polibkem. Přes všechny zvyklosti tehdejší doby, jako by to v Ježíšově společnosti zvykem nebylo (srov. Lk 7,45; to až políbení svaté známe jako pozdrav přímo apoštolský Ř 16,16; 1K 16,20; 1Te 5,16). Ten, který ho vydává, přidává ještě pozdrav ~~καὶ~~ (srov. 28,9 pozdrav vzkříšeného ženám) a oslovení Mistře, ~~καὶ~~ nazývá ho tedy ~~καὶ~~ Pane, jak bychom to na spořádaného učedníka od Matouše očekávali, snad právě proto, že tento druhý titul je rezervován pro učedníky a následovníky skutečné, a první spíše pro Ježíšovy oponenty a odpůrce. Sloveso, užitě v souvislosti se zdravením polibkem, je ve v. 49 v poněkud intenzivnější formě než ve verši 48 (kata - filein).

50. Ježíš označuje Jidáše přítelem a souvislosti nutí toto slovo vnímat se značnou ironií, i když k tomu nic nenasvědčuje. (Pouze) Matouš toto slovo používá 20,13 a 22,12, nikdy negativně či s posměškem. Ještě těžším oříškem je ~~καὶ~~ literárně to znamená s čím přicházíš nebo pro co jsi přišel. Punktace s otazníkem na konci se přímo nabízí. ČEP si uchoval punktaci bez otazníku za cenu dost velké literární úpravy, ale plně v řádu chápání těchto slov jako tvrzení s integrovaným příkazem (srov. J 13,27; a jak uvádí Hagner in:

WBC). Takto chápáno také souhlasí, že polibek je vykonán těsně po této větě, a eskadra jde do práce, spadla klec a Ježíš je zatčen. Při ironickém pochopení se vykonání zatčení oddálí a vznikne tím prostor pro scénu meče s uchem a další Ježíšův proslov, přičemž se ale na konci nemluví o zatčení. Protože je více pravděpodobná scéna číslo jedna, je také více pravděpodobné, že scéna s uchem i další Ježíšův proslov jsou nereálné věroučné dodatky (Lk tyto dodatky integruje literárněji do svého evangelia - měl větší talent).

51 - 52. Někteří z učedníků (podle J 18,10-11.26 Petr sám) vytasili meče na Ježíšovu obranu a uťali veleknězovu služebníku ucho (Krieger dokonce navrhuje, že to byl Jidáš sám, ten bezuchý služebník velekněze). Lukáš pak také jako jediný vypráví o tom, že byl také uzdraven (22,51), stejně jako ve v. 38 prozrazuje, že učedníci byli ozbrojeni. Ježíš ovšem tlumí násilí okřídlenou větou: Všichni, kdo se chápou meče, mečem zajdou. Pěkně chiasticky formované přísloví odkazuje zpět až k Gn 9,6 (kde se ovšem upozorňuje na trest) a vystihuje věčnou pravdu, že násilí plodí pouze násilí (srov. Zj 13,10). Násilí ale musí být umlčeno. Odporuje nejen Ježíšově nynější cestě, ale i jeho vyhlášenému programu (srov. 5,39).

53 - 54. Kdyby byl totiž odpor tou pravou cestou, nepotřeboval by Ježíš dva mečíky svých učedníků (srov. J 18,36, kde Ježíš připouští spravedlivý odpor), ale obdržel by pomoc od svého Otce v nebesích. Hned symbolické číslo dvanácti legií andělů (v římských počtech 72 000). Pomoc andělů je zaslibována i jinde (Ž 91,11-12; Žd 12,22 a zmiňovaný J 18,36) a také uskutečněna (4,6). Syn člověka totiž sesílá a vysílá anděly (13,41; 24,31) a přichází se svými anděly (16,27; 25,31). Angelománie se rozmáhá hlavně v době druhého chrámu, podporována kumránskými spisy. Ale znovu se zdůrazňuje, že Ježíšova poslušnost Boží vůli není věcí nátlaku, ale svobodného následování. A ačkoli tyto zmínky Písma se v tento moment nenaplnují, musí být řečeno, že se Písmo naplňuje. To je výrazný matoušovský akcent (srov. 1,22). Že se musí něco stát, začal Ježíš ukazovat učedníkům už v 16,21. Totéž se s důrazem opakuje ve v. 56 (tam o tom, která písma to jsou).

55. V tomto verši se Ježíš obrací k davu s posledním minikázáním. Upozorňuje na pokleslost a zrůdnost celé noční akce. Mohli ho totiž zatknout mnohokrát, ale báli se lidí (srov. 14,5; a 21,26.46).

56. Znovu se poukazuje na naplnění Písem. Nejde však nikde v této pasáži o přímou citaci, ale tématicky se zde hodí Iz 53 nebo Zach 12-13. I poslední věta tohoto oddílu potvrzuje důraz na naplnění Písem (Zach 13,7). Tato skutečnost jako by stavěla do pravého světla i Petrův slib z 35. verše a zároveň naplňuje Ježíšovu předpověď (26,31).

4. Shrnutí

4.1. Jde o scénu před zatčením. Ježíš zde probírá svůj osud. Jako by věděl, kam to všechno

povede. Je to poslední scéna s pozemským Ježíšem a jeho učedníky pohromadě. Učedníci jsou vylíčení jako ti, kdo zklamali, nedokázali bdít či modlit se, v rozhodující moment jako by se neovládli, upadli v omámení spánku, který v pozdější tradici zastupoval mravní poklesek. Strukturálně je scéna vystavěna kolem trojí Ježíšovy modlitby. Významně odkazuje na některé soteriologické motivy Matoušova evangelia (příchod nebeského království); na konečné proslápnutí Ježíšovy cesty utrpení a Boží 'ano' k ní.

Ježíš prožívá to, co se bude zakrátko dít, s nejbližšími, kteří ho celou pozemskou cestu doprovázeli a nyní se rozcházejí. Zármutek a úzkost jsou pro tuto scénu charakteristické. Je to opravdu služba nebo netečnost Boží? V perikopě sledujeme, jak se Ježíš prokousává k cíli, musí na sebe vzít odplatu za hříchy celého světa. Možná stejně jako pro učedníky i pro Ježíše může platit, že duch je hotov, ale tělo slabé. Kdo dokáže bdít a již nepochybovat? Slabost těla se v této pasáži ovšem jaksi neřeší. Ukazuje se však, že Ježíš zná slabosti. A zatímco učedníci zůstávají nezasaženi ve svém spacím omámení, pro Ježíše scéna ústí do nového začátku: směřuje ke kříži, naplnění Otcovy vůle.

4.2. V této scéně se významně završují předpovědi předcházející konečnému utrpení a otevírají se dveře k ukřižování: Ježíš je zatčen. Přes všechnu dějovou pestrost je hlavní pointou Ježíšovo vydání do vazby, držení židovských autorit a důraz, že se tak děje podle Písem. Narativně tento příběh slouží jako přechod k soudu a vydání na smrt. Pokračuje tak tajemná kontinuita lidského určení a Boží doprovázející vůle.

Podobně jako v předchozí perikopě je i zde textově Matouš úzce spjat s Markem (podobnosti i odlišnosti viz Synoptické srovnání), stejně i udržuje určitou míru svobody čerpání svých zdrojů.

Mimo dějové vyprávění obsahuje tato perikopa i jistou vyučující část (52-54.56). A končí striktně negativní poznámkou o opuštění, rozchodu učedníků a Ježíše.

Tato scéna je tedy vstupem k ukřižování. Na jejím pozadí vystupuje myšlenka Boží kontroly průběhu věcí přes lidské představy a strachy. Slova, která se soustředí na naplnění proroctví Písem, jsou adresována nejen učedníkům, ale také zástupu, až nám. Co se z lidského hlediska zdá jako bláznovství či tragedie, je z hlediska tajemného dění počátkem Božího spásného cíle.

5. Podněty pro kázání

Teologická témata byla ve výkladu protřásána už dost, a tak je shrneme zároveň spolu s podněty pro kázání. Určitě lze kázat na jednotlivé perikopy zvlášť, ale šlo by to i dohromady.

a/ Zastávka na jednom z vrcholů osy evangelia

Takto pojaté kázání se může dějově rozmáchnout po celém evangeliu - využít zastávek na

jednotlivých vrcholech osy, pojednat o důležitých momentech jako pokušení na poušti, proměnění na hoře, modlitby v Getsemane a závěrečné scény na golgotském vrchu. Mělo by se převážně držet spojnic těchto vrcholů. Za první Boží vůle a lidského rozhodnutí. Za druhé Boží věrnosti. Z této perspektivy se jednotlivé vrcholy i doplňují.

Takto pojaté kázání se může věnovat údělu Ježíše na cestě naším světem. Může ovšem také vystřelovat do života člověka, právě svými teologickými akcenty, a především důrazem na lidské rozhodnutí. Všechny vrcholy osy totiž mluví o momentech, kde před člověkem, i Ježíšem jako vzorem, leží výhybky, a nastavení těchto vyhybek určuje další průběh cesty. Zároveň není bez významu, že takové rozhodnutí je závažné a jeho obhajoba není procházkou růžovým sadem (ale přinejmenším prodíráním olivovým sadem za noční temnoty).

b/ Představy Boží a lidské

Nabízí se ještě jedna možnost, jak v kázání vytěžit obě perikopy najednou. Teologické téma, které se v ní skrývá, je Boží a lidská představa o spásném Božím díle. Po lidské stránce zde budou rezonovat všechna témata textu, která se dotýkají lidské slabosti. Spánek učedníků, charakterizující lidskou slabost, Jidášovo vydání, téměř jdoucí až k začátku bible, zavraždění Ábela Kainem, a především připomínající lidský svévolný hřích. Nabízí se i téma odlišné představy vykreslené ve scéně pokusu o ozbrojený odpor Ježíšových zastánců.

Po Boží stránce znovu vystupuje téma Boží vůle a vedení k cíli. Spojnicí obou představ, nebo přesněji řečeno místem, kde řešení situace hledat, je modlitba. Modlitba, která spojuje lidskou slabost, hrůzu a smutek s odhodláním vložit se do rukou Boží vůle. V kázání tak získáme prostor pro řešení otázky, jak Boží vůli přijmout, jak bojovat s naší slabostí, pochybami, které se Boží vůli brání.

c/ Modlitba v Getsemane

První část tohoto kusu evangelia obстоjí velmi dobře jako samostatný text. Neřekl bych, že při důrazu jen na tuto část se může kazatel rozmáchnout ve věci lidské stránky. K tomu mu dost podnětů dává právě scéna se zatčením. Po lidské stránce se modlitba v Getsemane věnuje předně individuální rovině úzkosti a zármutku. Je třeba specifikovat z čeho a proč tyto vznikají. Pro člověka z toho pak může být závěrem, že modlitba potvrzuje, utvrzuje ve víře; že modlitba sama je také boj; že to nemusí být je pochvalná a oslavná slova, ale také vyrovnávání se s lidskou pochybností a důvěrou. Modlitba a víra, tohle teologické téma nám zde evangelista výjimečně předkládá s Ježíšem v hlavní roli, beze svědků.

Jiný důraz tohoto textu je následování. To se zde ukazuje dokonce ve dvojím stupni.

Následování Boží vůle Ježíšem a následování Ježíše učedníky. Takto vystavěné téma má tu výhodu, že prozatím má dvojí, alternativní řešení. Řečeno prozatím, protože v postoji

učedníků dojde se vzkříšením ke změně. Ale i takové téma lze v tuto chvíli využít.

d/ Naučný výklad o zatčení

Příběh o zatčení obsahuje i jakousi naučnou část. Ve vši skrytosti všeho dění, v noci, někde za Jeruzalémem, se zde ozývá něco, co by mohlo zaznít jako kázání lidu, něco, co je určeno pro uši všech. Tváří v tvář všem mečům a holím lze obhajovat Ježíšovo učení o lásce a hledání člověka, o pomoci v bezmoci (které se v tuto chvíli zatčení nedostavila, aby proměnila chvíli zatčení v počátek vysvobození). Na druhou stranu zřetelně vystupuje i důraz, že mnoho pronesených slov před mnoha posluchači na veřejných místech nemusí vzbudit tolik, jak malý policejní zákrok skrytý nocí na odlehlém místě.

Ježíšova slova připomínající malá naučná kázání se mohou stát základem k tématu pochopení Kristova údělu, Ježíšovy cesty světa, významu jeho slov pro posluchače, atd. To všechno, co už bylo a lze na to jenom vzpomínat, může kazatel konfrontovat se zbrklou násilnou reakcí učedníků.

e/ Naplnění Písem

Téma, či námět naplnění Písem, lze dost dobře využít v jakékoli výše naznačené souvislosti. Lze ho také použít samostatně. Uvědomění souvislosti a kontinuity Božího záměru a Boží vůle cestou celým Písmem je dobrým podkladem k zamyšlení, kterému bude slušet více meditační, tišší, dovnitř člověka zaměřený kabát. Spojení některých textů (např. Iz, Zach) s textem pašijí může před člověkem otevřít ohromující a udivující souvislost Boží moci a vůle.

6. Na závěr

Na závěr si neodpustím poznámku k formě kázání. Příběhy o modlitbě v Getsemane i zatčení jsou příběhy převážně dějové, velmi dynamické, emocionální. Na tyto vlastnosti příběhu je dobré brát zřetel.

Oba dva příběhy přímo svádí k tomu, podívat se na ně očima jednoho z učedníků. Třeba Petra (a přijmout směle z Janova evangelia myšlenku, že právě Petr je tím, kdo utne ucho, třeba Jidášovi). Tenhle pohled nám, či posluchači (pokud bude veden v 1. osobě jednotého čísla) dovolí postavit se celému příběhu tváří v tvář, promýšlet ho ze své pozice, zakoušet dopady všech postojů právě na sobě. Zachová napětí a dynamiku děje i myšlenek textu. Není od věci ani poeticko-lyrické uchopení kázání. Nebo alespoň na nějakou jeho část. Poezie, poetický text, totiž dokáže vyjádřit myšlenku často přesněji a lépe, než pouhý výklad či přesvědčování.

Liturgické období

[velikonoce](#)

edice

19

[stáhnout PDF](#)